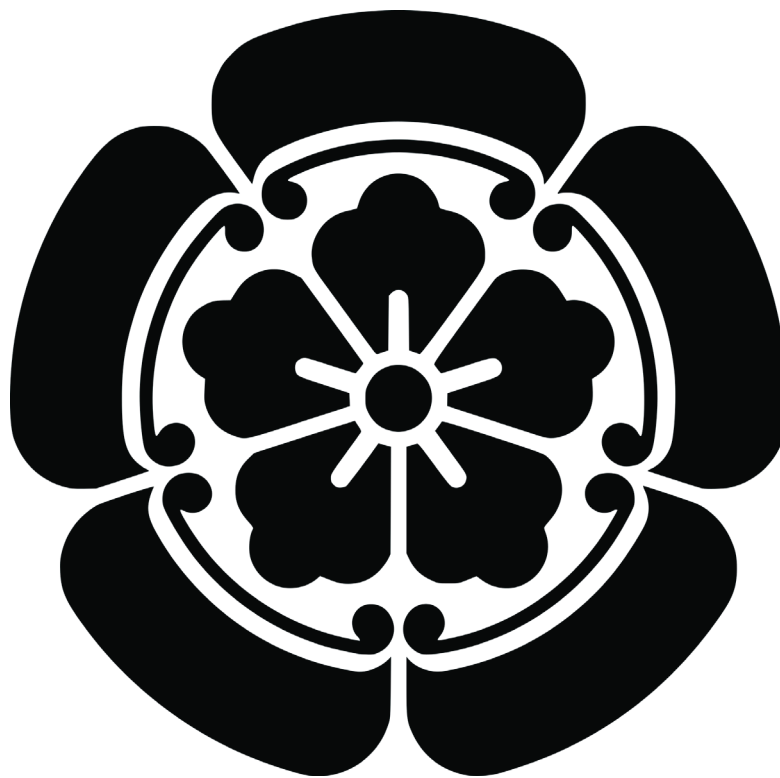

CHAWAN / THEEKOMMEN / 茶碗

Vitrine expositie 22 feb t/m 29 apr 2019

Fokko Jelsma en Jacobien van der Weij

Deze folder is gemaakt voor de vitrine tentoonstelling van 22/2 tot 29/4/2019 in sociëteit 'De Harmonie' te Groningen.
Voor meer informatie: Jacobien v/d Weij: jmavanderweij@gmail.com Fokko Jelsma: www.fjelsma.wix.com/chawan

In de vitrine

1.
Kiribako (Kistje) en een linnen beschermdoek voor het opbergen van een chawan. Traditioneel worden deze kistjes in Japan gemaakt van pauwlownia-hout. De monnik Sen no Rikyu (1522-1591) schreef de regels voor de Japanse ceremonie. Een zorgvuldige keuze van een bij de situatie passende chawan werd daarbij een belangrijk onderdeel.

2.
Chawan 'Mokka' *FJ*
(Boven op het kistje). Het oppervlak van deze kom is bewerkt met een steen. De kom is geglaazuurd met een temmoku glazuur, dat is samengesteld uit gemalen as van hout en bamboe.

3.
Chawan 'Bosrand' *FJ*
Deze kom is gemaakt van roodbakkerd aardewerk en heeft een matzwart glazuur dat op de kom is gegoten met een snelle handeling. Deze techniek geeft een eenvoudige maar krachtige decoratie zonder teveel details.

4.
Chawan 'Rijpe graanvelden' *JvdW*
De klei heeft spikkels die door het halftransparante glazuur zichtbaar blijven. Deze lage kom is een voorbeeld van een zomerkom. In de winter worden diepere kommen gebruikt die de thee langer warm houden.

5.
Chawan 'Droge Tranen' *FJ*
Gemaakt van grijsbakkerd klei en gedecoreerd met twee befaamde Japanse glazuren; een 'Kaki' en een 'Temmoku'. Glazuren worden in Japanse keramiek vooral gebruikt om de gewaardeerde onregelmatigheden van de gebruikte plaatselijke klei te benadrukken.

6.
Chawan 'Natte bladeren in herfst' *JvdW*
Deze kom is gedecoreerd het motief van een esdoornblad. Door de wijze van het aanbrengen van het glazuur werd de vorm van een esdoornblad uitgespaard. Er zijn twee glazuren gebruikt met verschillende ijzergehaltes, die verschillende warmte tinten geven.

7.
Chawan 'Koude rots bij rivier' *JvdW*
Deze chawan is gemaakt witte klei die aan de buitenkant is behandeld met zwart ijzeroxide. Daarna is de kom ondergedompeld in een glazuur. Daar waar bij die laatste handeling de duim op de kom ruste is een zwarte plek overgebleven waar het glazuur de kom niet kon bereiken.

8.
Chawan 'Schemerduin' *FJ*
Hoewel deze kom is gemaakt van roodbakkerd klei, heeft hij door een bewerking met ruwe slib de kleur en structuur van een zanderig duinlandschap tijdens een schemering. De zandstructuur zorgt voor een stevige grip. De grip is belangrijk omdat bij bepaalde theeceremonies de chawan wordt doorgegeven. Daarom wordt (met uitzondering van de traditionele raku-gestookte chawans) de onderkant van een chawan niet geglaazuurd.

9.
Bamboe theeklopper
In de kom ligt een bamboe theeklopper oftewel een 'chasen' (spreek uit: 'sja-sèn'), die gebruikt wordt voor het schuimig kloppen van de matcha thee.

10.
Chawan 'Smeltende sneeuw in voorjaar' *JvdW*
Een andere manier om een steviger greep aan een kom te geven is het maken van ribbels aan de buitenkant. De kom is gemaakt van aardewerk en is bedekt met een dunne laag wit transparant glazuur die doet denken aan smeltende sneeuw. Aardewerk heeft een eenvoudige uitstraling. Het voelt zachter en kwetsbaarder aan dan steengoed en is lichter van gewicht.

11.

Rond dienblad met matcha thee en een bamboe theeschepje. De thee is gemaakt van vermalen theebladeren. Deze thee wordt specifiek gebruikt voor de Japanse theeceremonie en is erg kostbaar.

Het theeschepje (shashaku) ligt op een hennep doekje (chakin) dat in het theeceremonie ritueel gebruikt wordt voor het reinigen van de chawan, in het bijzijn van de gast.

12.

Chawan 'Zeewier' *FJ*

Gemaakt van grijze klei en geglaazuurd met temmoku glazuur mat, - transparant en ijzeroxyde. De kom is handgevormd. De a-symmetrie die dat geeft wordt bij de chawan als schoonheid ervaren. Soms wordt er ook wel gebruikt gemaakt van een draaischijf welke uiteraard een symmetrische vorm veroorzaakt. In dat geval wordt na het draaien de perfect ronde vorm aangetast, om de kom meer karakter te geven.

13.

Kiribako (kistje) met chawan *FJ*

Dit kistje heeft (nog) geen opschrift. Op het kistje worden in Japan van oudsher naam en maker van de kom gekalligrafeerd. Deze opschriften zijn behalve fraai ook erg praktisch bij het vinden van de passende chawan bij een gekozen thema van de theeceremonie. (zoals bijvoorbeeld lente, zomer, herfst, winter).

14.

Chawan 'Frisse energie en opgeruimd' *JvdW*

Dit is een eigentijdse matcha kom zoals u die kunt aantreffen wanneer u een matcha-thee besteld in de horeca.

De kom is gedraaid op een draaischijf en geglaazuurd met een modern wit glazuur van keramiekstudio Pansa te Amsterdam, waaraan een kleine blauwe imperfectie is toegevoegd.

15.

Chawan: 'Humus' *FJ*

De kom is gemaakt van zwartbakkende klei en geglaazuurd met een kaki glazuur en zowel een matte als een glanzende temmokuglazuur. Diepe kommen als deze, met een hoge wand die de warmte van de thee binnenhoudt zijn gemaakt voor ceremonies in de koude winter. Zomerkommen (zie 4) kunnen

lager en breder zijn, omdat de thee dan minder snel afkoelt. Ook zijn er andere vormen en typeringen zoals de 'schoenvorm', 'ruiterkom' en 'paardendrinkbak'.

16.

Chawan 'Sterke boomstam' *JvdW*

Deze kloeke chawan is met de hand gevormd van groffe klei. De kleistruktuur die daardoor ontstaat wordt benadrukt met een half transparant temmoku glazuur. Een ceremoniemeester zou deze kom kunnen uitkiezen wanneer hij een mannelijke gast gaat ontvangen. Bij het vasthouden kunnen de handen rusten op hoekig gevormde buitenkant.

Over de makers

Jacobien van der Weij (Wezep, 1965) en Fokko Jelsma (Drachten, 1964) kennen elkaar van hun studietijd aan de lerarenopleiding in Zwolle en werken sinds twee jaar samen aan een project, waarin ze zichzelf als doel stellen een zo perfect mogelijke chawan kom te maken. Het resultaat van de afgelopen twee jaar ziet u in de vitrine bij binnenkomst.

Tijdens de opleiding en de periode erna ontwikkelden ze zich afzonderlijk van elkaar in verschillende richtingen. Fokko kwam in de toneelwereld terecht waar hij speelde en regisseerde, maar ook decors en kostuums ontwierp.

Jacobien is ook een bouwer en een doener. Als eindproject aan de academie ging ze bijvoorbeeld met een groep leerlingen onderzoeken hoe je op een zo primitief mogelijke manier potten kan bakken met klei uit de IJssel. Een praktisch, leerzaam onderzoek naar de beginselen van keramiek.

- Vervolg op achterzijde -

- vervolg -

Haar voorkeur voor eenvoudige materialen kwam later op een heel ander terrein terug bij haar werkzaamheden bij een leembouwbedrijf.

Het is dan ook niet verrassend dat ze nu studiomentor is bij Studio Pansa op het KNSM eiland in Amsterdam, waar op veel niveau's met keramiek wordt gewerkt.

Fokko besloot naast zijn activiteiten op theatergebied een Japanse tuin op Piccardthof in Groningen te ontwerpen. Nu, na jaren snoeien en groeien, is die tuin gerealiseerd. Tijdens zijn onderzoek naar Japanse tuinen kwam hij logischerwijs de theeceremonie tegen, wat leidde tot de aanschaf van twee keramiek ovens voor het vervaardigen van de daarbij behorende aardewerk theekommen.

Voor de installatie van de ovens vroeg hij Jacobien om hem te assisteren. De technische kennis van Jacobien leek ideaal om het onderzoek en de productie van chawan kommen samen te starten. Behalve in het technische aspect, vullen ze elkaar ook aan in het inhoudelijke en creatieve deel van de zoektocht naar de beginselen van de Japanse theeceremonie.

De chawan (cha is thee, wan is kom) is hiervan een belangrijk onderdeel. In een theeceremonie gaat het om harmonie, respect, puurheid en transparantie. De hierin gebruikte gebruiksvoorwerpen moeten voldoen aan streng opgestelde regels van eenvoud, die voortkomen uit de wabi-sabi leer. Volgens deze leer hebben imperfecte en gebruikssporen een eigen schoonheid die mag worden getoond.

Kunstig aangebrachte gedetailleerde decoratie die met afbeeldingen zou verwijzen naar zaken buiten de setting van het theedrinken, zou de harmonie verstoren.

Ook vertoon van rijkdom door gebruik te maken van kostbare materialen zoals porselein of goud, zou afleiden van waar het in de ceremonie om moet gaan: 'het met een vriend thee drinken.'

Juist de materialen van de kom zelf; de plaatselijke klei en glazuren, worden om hun eenvoudige uitstraling gewaardeerd. Het vervaardigen van zo'n ongekunstelde kom blijkt veel

techniek en vooral routine te vereisen. De periode van de afgelopen twee jaar heeft in dienst gestaan van het onderzoek naar de anatomie van de kom, als ook verschillende wijzen van het maken ervan in de praktijk. Zo valt er te denken aan de mogelijkheden van verschillende soorten klei en glazuurgrondstoffen en het ondervinden welke voordelen het boetseren biedt, ten opzichte van het werken met behulp van een draaischijf.

Fokko en Jacobien hebben het gevoel dat ze nog maar aan het begin staan van een lange weg, om de nodige vaardigheden te leren beheersen.

Aandacht en toewijding zijn daarbij misschien wel een net zo belangrijk onderdeel van het proces als het resultaat zelf. In de hectische tijd waarin we ons bevinden bezorgt het in ieder geval de makers, en hopelijk ook de toeschouwers, een mooi moment van rust en contemplatie.

Anneke Oele, januari 2019

www.artoele.nl

Excursie

Op zondag 14 april is er een mogelijkheid om het atelier van Fokko Jelsma aan het Gasthuisstraatje 2-13 in Groningen te bezoeken. Jacobien en Fokko zullen u dan meer vertellen over chawans en de Japanse theeceremonie.

**De bijeenkomst duurt van 14.00 tot 16.00 uur
Er is ruimte voor maximaal 20 deelnemers.**

**U kunt zich opgeven bij: fjelsma@xs4all.nl
Deelname €7,50 (inclusief Japans rijstcakeje)**

Tijdens dit atelierbezoek kunt u zich opgeven voor een vervolgexcursie naar Fokko's Japanse tuin